

РІШЕННЯ № 50

Про затвердження роз'яснення щодо правового статусу членства адвоката України в Національній асоціації адвокатів України та питання його відображення у декларації

«30» червня 2026 року

м. Київ

Рада адвокатів України, розглянувши звернення адвоката [REDACTED] [REDACTED] (реєстраційний № 2075/0/1-26 від 07.05.2026) про правовий статус членства в Національній асоціації адвокатів України та питання його відображення у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, керуючись статтями 8, 19, 59, 131-2 Конституції України, статтями 2, 5, 17, 43, 45, 55, 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», статтями 2, 3, 11, 12, 46 Закону України «Про запобігання корупції», Статутом Національної асоціації адвокатів України, Положенням про Раду адвокатів України та Регламентом Ради адвокатів України, **вирішила:**

1. Затвердити роз'яснення щодо правового статусу членства адвоката України в Національній асоціації адвокатів України та питання його відображення у декларації (додається).
2. Доручити Голові Ради адвокатів України, Національної асоціації адвокатів України Ізовітовій Л.П. звернутися до Національного агентства з питань запобігання корупції з пропозицією уточнити роз'яснення у Базі знань НАЗК щодо декларування членства в НААУ з урахуванням спеціальної професійно-правової природи такого членства, його виникнення в силу закону та відмінності від добровільного приватного членства.
3. Доручити Голові Ради адвокатів України, Національної асоціації адвокатів України Ізовітовій Л.П. направити копію цього рішення до органів, які здійснюють конкурсні процедури щодо зайняття посад суддів, для врахування правової позиції Ради адвокатів України щодо спеціальної професійно-правової природи членства адвоката України в НААУ.

4. Секретарю Ради адвокатів України про прийняте рішення повідомити заявника та забезпечити оприлюднення цього рішення на офіційному вебсайті Національної асоціації адвокатів України.

Голова Ради адвокатів України

/підпис/

Лідія ІЗОВІТОВА

Секретар Ради адвокатів України

/підпис/

Ігор КОЛЕСНИКОВ

**Щодо правового статусу членства адвоката України
в Національній асоціації адвокатів України та питання його
відображення у декларації**

Рада адвокатів України, розглянувши звернення адвоката [REDACTED] [REDACTED] (реєстраційний № 2075/0/1-26 від 07.05.2026) про правовий статус членства в Національній асоціації адвокатів України (далі – НААУ) та питання його відображення у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – декларація), врахувавши пропозиції членів Ради адвокатів України, звертає увагу на наступне.

І. Предмет розгляду та обставини звернення

Предметом розгляду Ради адвокатів України у цьому питанні не є перевірка повноти чи достовірності конкретної декларації [REDACTED] у розумінні Закону України «Про запобігання корупції», оскільки така перевірка належить до компетенції визначених законом суб'єктів. Предметом цього рішення є затвердження офіційної позиції Ради адвокатів України щодо правової природи членства адвоката України в НААУ та меж правового значення такого членства для цілей декларування та оцінювання доброчесності.

Рада адвокатів України виходить із того, що членство адвоката України в НААУ має спеціальну професійно-правову природу, виникає в силу закону як елемент статусу адвоката України, не є добровільним приватним членством у громадському чи іншому об'єднанні та саме по собі не утворює презумпції приватного інтересу, майнової вигоди, корпоративної залежності чи недоброчесності.

Із матеріалів звернення вбачається, що [REDACTED] є адвокатом України. Свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю серії [REDACTED] видане на підставі рішення Ради адвокатів Запорізької області від [REDACTED] № [REDACTED]. Відомості про [REDACTED] внесені до Єдиного реєстру адвокатів України (далі – ЄРАУ), його право на заняття адвокатською діяльністю є чинним, а сам він має статус адвоката України, який здійснює адвокатську діяльність.

У зверненні зазначено, що у 2023–2024 роках [REDACTED] брав участь у конкурсі, оголошеному Вищою кваліфікаційною комісією суддів України (далі – ВККС), на зайняття вакантних посад суддів місцевих судів, став

переможцем на посаду судді Кременчуцького районного суду Полтавської області, однак рекомендацію про призначення не отримав, оскільки був визнаний таким, що не відповідає критерію доброчесності. За змістом звернення, одним із чинників, який вплинув на негативну оцінку доброчесності заявника, стало незазначення у деклараціях кандидата на посаду судді відомостей про членство в НААУ. Саме з метою усунення неоднозначності такого підходу [REDACTED] звернувся до НААУ.

До звернення додано копію заяви до НАЗК від 18.03.2024 № 18/03/24-1, відповідь НАЗК від 17.04.2024 № 200-03/26703-24, копію свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

Рада адвокатів України виходить із того, що членство в НААУ виникає автоматично, в силу прямого припису закону, з моменту отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю і не залежить від волевиявлення особи. Саме ця відсутність добровільності відрізняє його від членства, що передбачене для декларування Законом України «Про запобігання корупції».

Для правильного застосування закону необхідно враховувати спеціальну професійно-правову природу такого членства, його виникнення в силу закону та відкритість відповідних відомостей у ЄРАУ.

II. Конституційний статус адвокатури та спеціальна природа членства в НААУ

Відповідно до статті 59 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу; у випадках, передбачених законом, така допомога надається безоплатно; кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Стаття 131-2 Конституції України встановлює, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура, незалежність адвокатури гарантується, а засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються законом. Показово, що адвокатура врегульована Розділом VIII Конституції України «Правосуддя» – поряд із судовою владою та прокуратурою, що підтверджує її належність до єдиної конституційної моделі правосуддя. У системному зв'язку зі статтею 8 Конституції України ці приписи мають застосовуватися з дотриманням принципу верховенства права, складовою якого є правова визначеність.

Системне тлумачення зазначених конституційних норм свідчить, що адвокатура є не звичайним приватним професійним об'єднанням, а конституційно визначеним інститутом, через який забезпечується реалізація права кожної особи на професійну правничу допомогу. Саме тому організація адвокатури, засади адвокатської діяльності, адвокатського самоврядування та правовий статус НААУ визначаються спеціальним законом.

З урахуванням статей 8 і 19 Конституції України юридичні обов'язки особи у сфері декларування мають бути визначені законом достатньо чітко, передбачувано та з дотриманням принципу правової визначеності. Рекомендаційне тлумачення органу публічної влади не може підмінити закон або розширювати обсяг обов'язків особи поза межами прямої законодавчої норми.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» на виконання конституційної моделі визначає адвокатуру України як недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому законом. Адвокатуру України складають всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність.

Згідно зі статтею 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, а держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності. У системному зв'язку зі статтею 131-2 Конституції України ці положення підтверджують спеціальний, а не приватно-асоціативний характер організації адвокатури.

Частиною першою статті 43 Закону прямо заборонено втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката. Завданням адвокатського самоврядування є не контроль над адвокатом, а забезпечення незалежності адвокатури, захист професійних прав адвокатів і гарантій адвокатської діяльності. Отже, членство адвоката в НААУ не утворює відносин підпорядкування та корпоративної залежності адвоката від цієї організації.

Спеціальний статус адвокатури та її самоврядних інституцій відповідає й новітнім міжнародним орієнтирам. Конвенція Ради Європи про захист професії адвоката (CETS № 226), ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи 12 березня 2025 року та відкрита для підписання 13 травня 2025 року, вперше на рівні міжнародного договору визначає професійну асоціацію адвокатів як представницький орган, до якого адвокати належать у силу національного закону, та зобов'язує держави гарантувати незалежний і самоврядний характер таких асоціацій. Ця Конвенція відображає європейський консенсус щодо того, що належність адвоката до професійної асоціації є елементом професійного статусу та інституційної незалежності адвокатури, а не формою приватного об'єднання.

Частина перша статті 45 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає НААУ як недержавну некомерційну професійну організацію, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування. Частина п'ята цієї статті встановлює, що установчим документом НААУ є її Статут, який затверджується з'їздом адвокатів України. Частина шоста статті 45 Закону визначає, що з моменту державної реєстрації НААУ її членами стають всі особи, які мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, а інші особи стають членами НААУ з моменту складення присяги адвоката України.

З наведеного випливає єдина для всіх адвокатів України правова позиція: членство адвоката України в НААУ за своєю природою відрізняється від добровільного членства у громадських об'єднаннях, характерного для класичних приватноправових відносин. Особа не подає заяву про вступ до НААУ, орган НААУ не приймає окремого рішення про її прийняття в члени, а сама НААУ не має дискреції відмовити адвокату у такому членстві. Членство виникає в силу закону як похідний елемент професійного статусу адвоката України.

Саме тому належність адвоката до НААУ не може ототожнюватися із добровільним членством у громадському об'єднанні чи іншій приватноправовій організації, яке ґрунтується на особистому волевиявленні особи, її ідеологічній, майновій, корпоративній або іншій приватній заінтересованості.

Членство адвоката в НААУ саме по собі не свідчить про приватний інтерес, майнову вигоду, корпоративну залежність або обставину, що автоматично ставить під сумнів доброчесність особи.

У випадку [REDACTED] правовий зв'язок із НААУ є похідним від його відкритого професійного статусу адвоката України, який є публічно перевірюваним через ЄРАУ, не є прихованим та сам по собі не утворює приватного інтересу, майнової вигоди, корпоративної залежності або обставин, які можуть бути використані як самотійна підстава для негативної оцінки доброчесності особи як кандидата на посаду судді.

III. Застосування законодавства про запобігання корупції та правовий характер роз'яснень НАЗК

Пункт 12 частини першої статті 46 Закону України «Про запобігання корупції» передбачає зазначення у декларації відомостей про входження суб'єкта декларування до керівних, ревізійних чи наглядових органів громадських об'єднань, благодійних організацій, саморегульованих чи самоврядних професійних об'єднань, а також членство в таких об'єднаннях

(організаціях) із зазначенням назви відповідних об'єднань (організацій) та їх коду ЄДРПОУ.

Ця норма спрямована на розкриття інформації про організаційні зв'язки суб'єкта декларування, які можуть мати значення для встановлення приватного інтересу, потенційного чи реального конфлікту інтересів, майнової вигоди або впливу на неупередженість виконання публічних функцій. Не кожен правовий зв'язок особи з певним інститутом є таким членством, яке має самостійне антикорупційне значення.

Членство адвоката в НААУ не є тим організаційним зв'язком, який має самостійне значення для цілей фінансового контролю. Воно не залежить від волевиявлення особи, не може існувати окремо від статусу адвоката і не припиняється інакше, ніж разом із припиненням цього статусу. Таке членство не відображає жодного додаткового приватного інтересу, майнового зв'язку чи корпоративної залежності, які не були б уже охоплені самим фактом наявності у особи статусу адвоката України, відкрито зафіксованого в ЄРАУ.

Формальне відображення у декларації членства адвоката в НААУ як звичайного «членства в організації» без урахування його спеціальної правової природи може створювати хибне уявлення про наявність у адвоката приватного організаційного інтересу, корпоративної залежності або додаткового впливу, яких сама по собі законодавча належність до НААУ не створює.

За відсутності прямої та однозначної законодавчої норми, яка б спеціально визначала порядок відображення в декларації обумовленого законом членства адвоката в НААУ як елемента професійного статусу, застосування пункту 12 частини першої статті 46 Закону України «Про запобігання корупції» має здійснюватися з урахуванням принципу правової визначеності та найбільш сприятливого для особи тлумачення, передбаченого частиною другою статті 2 цього Закону.

За такого підходу незазначення у декларації членства адвоката в НААУ, яке є відкритим та публічно перевірюваним через ЄРАУ, не утворює самостійної правової підстави для висновку про приховування приватного інтересу, недоброчесність або умисне недостовірне декларування без встановлення інших юридично значущих обставин.

Відповідно до пункту 15 частини першої статті 11 Закону України «Про запобігання корупції» НАЗК надає рекомендаційні роз'яснення, методичну та консультаційну допомогу з питань застосування положень цього Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів.

Частина дев'ята статті 12 цього Закону розмежовує нормативно-правові акти Національного агентства, які підлягають державній реєстрації

Міністерством юстиції України, та рекомендаційні роз'яснення і методичні рекомендації загального характеру, що розміщуються на офіційному вебсайті Національного агентства.

Рада адвокатів України враховує, що НАЗК у Базі знань висловило рекомендаційну позицію щодо відображення у декларації членства в НААУ. Цей рекомендаційний характер визнає й саме Національне агентство.

Так, у відповіді від 17.04.2024 № 200-03/26703-24, наданій [REDACTED], Національне агентство прямо зазначило, що відповідні роз'яснення підготовлені задля забезпечення однакового застосування положень Закону, носять рекомендаційний характер та не містять правових норм.

Отже, юридична вага цієї позиції обмежена її природою. Вона може бути врахована як правозастосовна позиція органу, уповноваженого надавати рекомендаційні роз'яснення у сфері фінансового контролю, але сама по собі не породжує обов'язків і не тягне правових наслідків. Така позиція не є нормою права, не змінює змісту Закону України «Про запобігання корупції» та не може підміняти собою закон. Тому ані обов'язок декларувати членство в НААУ, ані будь-які негативні наслідки його незазначення не можуть ґрунтуватися виключно на рекомендаційному роз'ясненні – вони мають впливати безпосередньо із Закону.

За результатами розгляду звернення [REDACTED] Рада адвокатів України вважає за необхідне звернутися до Національного агентства з питань запобігання корупції з пропозицією уточнити відповідне роз'яснення у Базі знань НАЗК так, щоб воно враховувало спеціальну професійно-правову природу членства в НААУ, яке виникає в силу закону і не є добровільним приватним членством. Таке уточнення забезпечило б застосування пункту 12 частини першої статті 46 Закону України «Про запобігання корупції» з урахуванням дійсного правового статусу адвоката, а не самої лише формальної наявності свідоцтва.

IV. Межі повноважень Ради адвокатів України та висновки

Рада адвокатів України підкреслює, що затвердження цього рішення не є втручанням у повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції щодо контролю та перевірки декларацій, а також не є оцінкою доброчесності конкретного кандидата у межах конкурсної процедури. Це рішення є реалізацією повноважень Ради адвокатів України як органу адвокатського самоврядування щодо формування офіційної позиції з питань правової природи членства в НААУ, статусу адвоката та меж правового значення такого членства для цілей декларування.

Рада адвокатів України також виходить із того, що рішення Ради адвокатів України відповідно до статті 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є обов'язковими до виконання всіма адвокатами та набирають чинності з дня їх прийняття, якщо інший строк не передбачений рішенням. У період між з'їздами адвокатів України Рада адвокатів України виконує функції адвокатського самоврядування відповідно до статті 55 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

З урахуванням наведеного Рада адвокатів України доходить висновку, що у випадку [REDACTED] йдеться не про добровільне приватне членство у громадському чи іншому об'єднанні, а про спеціальний професійно-правовий зв'язок із НААУ, який виник у силу закону внаслідок наявності свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю. Такий зв'язок сам по собі не може тлумачитися як приватний інтерес, майнова вигода або корпоративна залежність, не виникає з особистої ініціативи адвоката, не передбачає рішення НААУ про прийняття особи в члени та не може бути припинений окремо від професійного статусу адвоката.

З огляду на конституційний статус адвокатури, спеціальне законодавче регулювання НААУ, заборону втручання органів адвокатського самоврядування у діяльність адвоката, відкритість відомостей ЄРАУ і рекомендаційний характер роз'яснень НАЗК, незазначення [REDACTED] у декларації членства в НААУ за обставин, викладених у його зверненні, не може саме по собі, без встановлення інших юридично значущих обставин, бути підставою для негативного висновку про недоброчесність, недостовірність декларування чи приховування приватного інтересу.

Враховуючи наведене, Рада адвокатів України вважає за необхідне роз'яснити, що:

1) членство адвоката України в НААУ має спеціальну професійно-правову природу, є похідним від професійного статусу адвоката України, виникає в силу Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і не є добровільним приватним членством у громадському чи іншому об'єднанні;

2) членство адвоката України в НААУ саме по собі не свідчить про приватний інтерес, майнову вигоду, корпоративну залежність, участь в управлінні НААУ або обставину, яка автоматично ставить під сумнів доброчесність особи;

3) заборона втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката, передбачена частиною першою статті 43 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», означає, що членство адвоката в НААУ не утворює відносин підпорядкування чи корпоративної залежності;

4) відомості про статус адвоката є відкритими та публічно перевірюваними через ЄРАУ, а тому сам факт незазначення у декларації членства в НААУ, без встановлення інших юридично значущих обставин, не утворює самостійної підстави для висновку про приховування інформації, недоброчесність або умисне подання недостовірних відомостей;

5) рекомендаційні роз'яснення НАЗК щодо декларування членства в НААУ не містять правових норм і не можуть розширювати зміст пункту 12 частини першої статті 46 Закону України «Про запобігання корупції» поза межами закону або створювати автоматичні негативні наслідки для особи у конкурсній процедурі без встановлення інших юридично значущих обставин;

6) у випадку [REDACTED], який є адвокатом України, право на заняття адвокатською діяльністю якого є чинним, його правовий зв'язок із НААУ є похідним від відкритого професійного статусу адвоката та виник у силу закону, а незазначення ним у декларації членства в НААУ не може саме по собі, без встановлення інших юридично значущих обставин, розцінюватися як недоброчесна поведінка, приховування приватного інтересу або недостовірне декларування.
